*Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 12, Sayı 28, 2016*
*Int. Journal of Management Economics and Business, Vol. 12, No. 28, 2016*

# İŞLETME BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN KENDİ İŞLERİNİ KURMA KONUSUNDA ALGILADIKLARI SOSYAL NORMLAR

**Yrd. Doç. Dr. Mustafa Halid KARAARSLAN**
Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, *(mustafahk@karabuk.edu.tr)*

## ÖZET

*Öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyer seçimi onların yaşamlarını pek çok yönden etkileyebilecek önemli bir karardır. Bu çalışma öğrencilerin kariyer seçimini girişimcilik yönünde yapmaları halinde sosyal çevrelerinden gelmesini bekledikleri tepkilerin ne olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilere, kendi işlerini kurmak istemeleri durumunda anne, baba, kardeş ve arkadaşlarının nasıl tepki verecekleri sorulmuştur. Bu çalışmanın verileri 71 mezuniyet aşamasındaki lisans öğrencisinden durum tamamlama yöntemiyle toplanmıştır. Öğrenciler kendi işlerini kurmaları konusunda en çok annelerinin direnci ile karşılaşacaklarını ve en çok arkadaşları tarafından onaylanacaklarını algılamaktadırlar. Öğrenciler sosyal çevrenin kendilerine en çok iş kurmanın riskli olması, sermaye bulunamayacağı ve tecrübe eksikleri olduğu için karşı çıkacaklarını beklemektedirler.*

***Anahtar Kelimeler:*** *Girişimcilik Niyeti, Sosyal Norm, Aile, Arkadaşlar.*

# BUSINESS ADMINISTRATION STUDENTS' PERCEIVED SOCIAL NORMS FOR ESTABLISH THEIR OWN BUSINESSES

## ABSTRACT

*Career choice of students after their graduation is an important decision that can affect many aspects of their whole live. This study was conducted in order to determine what the response that the students expected to come from their social environment if they make their career choice towards entrepreneurship. Students were asked how their parents, siblings and friends react, if they want to establish their own businesses. Data were collected with the status of completion method from 71 undergraduate students who are at the graduate stage. As a result, students are perceived that their mother will be the most opposed and their friend will be the most approving for establishing their own business. Also students are expected that their social environment will oppose because of the establishing own business is the most risky business, capital cannot be found and lack of experience.*

***Keywords:*** *Entrepreneurial Intentions, Social Norm, Family, Peer.*

www.ijmeb.org ISSN:2147-9208 E-ISSN:2147-9194
http://dx.doi.org/10.17130/ijmeb.20162819850

## 1. Giriş

Ekonomilerin büyümesi, refahın artması, işsizlik sorununun çözümü ve ülkelerin kritik teknolojileri üretebilmeleri için tüm dünyada girişimcilik özendirilmektedir. Özellikle girişimlerin nitelikli ve yüksek katma değer üretebilmeleri için yükseköğrenim görmüş kişilerin girişimci olmasının sağlanması kritiktir. Bu sebeple girişimcilik alanında çok sayıda akademik çalışma ile onların girişimci olmalarını belirleyen unsurlar araştırılmakta ve üniversiteler öğrencilerinin daha üniversiteden mezun olmadan iş fikirleri geliştirip desteklenmeleri yönünde programlar geliştirmekte, mezun girişimci sayısı konusunda üniversiteler kendilerine hedefler koymaktadır (İTÜ, 2011: 20; Ege Üniversitesi, 2013: 87).

Bireyler çevresi ile etkileşim kurarak ve onların beklentilerini tahmin ederek karar verirler. Bireyler lisans mezuniyeti sonrasında kariyer seçimi yaparken geleceği için önemli bir karar vermektedir. Seçimi onun kazancını, yaşam tarzını, tüketim alışkanlıklarını, mesai saatlerini, çalışma biçimini, çalışma temposunu ve kimlerle etkileşimde olacağı gibi pek çok değişkeni etkileyecektir. Böylesine önemli bir kararı verirken kişinin toplumun kendisinden ne beklediğini anlamaya çalışması olağandır. Çünkü toplumda itibar edilen, ailesinden destek gören bir birey olmak isteyecektir. Literatürde konu sosyal normlar ve sosyal roller üzerinden açıklanmıştır.

Öğrencilerin girişimcilik konusundaki algılarının ve çevrelerinden göreceklerini düşündükleri olumlu ve olumsuz tepkilerin neler olduğunun tespit edilmesi öğrencilerin girişimciliğe özendirilmeleri için en kritik aşamalardan biridir. Bu bilgiler bilinmeden başlanacak faaliyetlerin başarılı olması oldukça zordur. Bu çalışma önceki çalışmalarda kısmi olarak tespit edilen bu konuları bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Öğrencilerin girişimci olmaları konusunda itirazların neler olabileceği, girişimcilik konusunda çevrelerinden destek alıp alamayacaklarına yönelik veriler elde edilmiştir. Bu sayede girişimci olmak istemeleri durumunda çevrelerinin tepkilerinin neler olabileceği keşfedilmiştir.

Araştırmanın amacı üniversitede mezuniyet aşamasına gelmiş bireylerin kendi işlerini kurmaları ile ilgili yakın çevresindeki kişilerin düşüncelerini nasıl algıladıklarını tespit etmektir. Çalışma ile kariyerlerini belirleme aşamasındaki bireylerin yakın çevrelerindeki kişilerin girişimcilikle ilgili düşüncelerini nasıl algıladıklarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu çalışma öğrencilerin algıladıkları sosyal normları doğrudan değil dolaylı bir sorgulama yöntemiyle ortaya koyduğu için önemlidir. Çalışmanın sonuçlarının hem girişimcilik literatürü hem de girişimcilikle ilgili politika düzenleyicileri için önemli çıkarımları bulunmaktadır.

## 2. Kavramsal Çerçeve

Sosyal normlar, belirli bir grupta standartlaşmış yol gösterici davranış şekilleridir ve fertlerin başkaları tarafından nasıl değerlendirileceğinin rehberidir (Arslantürk & Amman, 2001: 250). İş kurma niyetini çevre önemli derecede etkilemektedir. Toplum tarafından girişimcinin nasıl algılandığı ve genel kabul görme anlayışı girişimci altyapısını oluşturan sosyal bir olgudur (Duygulu, 2008: 114). Girişimcilik literatüründe sosyal normlar, algılanan aile desteği (perceived family support) olarak da ifade edilmektedir (Carr & Sequeira, 2007: 1091). Planlanmış davranış teorisine göre 12 farklı ülkede yürütülen çalışmada tüm ülkelerde girişimcilik niyetini belirleyen tek değişken sosyal norm olmuştur (Engle vd., 2010: 49).

Bu bulguyu destekleyen çok sayıda çalışma mevcuttur (Tkachev & Kolvereid, 1999: 277; Kolvereid & Isaksen, 2006: 881; Carr & Sequeira, 2007: 1095; Gaddam, 2008: 46; Siu & Lo 2013: 168; Kibler, Kautonen & Fink, 2014: 1009) ancak sosyal norm ile girişimcilik niyetini ilişkisiz bulan çalışmalar da vardır (Çetinkaya Bozkurt, 2014: 41; Kalkan 2011: 201).

Algılanan sosyal normlar ise kişinin bulunduğu grubun normlarını nasıl algıladığını ifade etmektedir. Sosyal normlar ile algılanan sosyal normlar arasında farklılık olduğunda, sosyal normların kişi tarafından öğrenilmesi halinde istenen davranışın ortaya çıkması kolaylaşacaktır (Kotler & Lee, 2009: 216-219). Buradan hareketle öğrencilere ve ailelerine girişimci olma ile ilgili sosyal normların açıklanması onların olumsuz yaklaşımlarını olumluya çevirme konusunda faydalı olabilir. Böylece aileler diğer ailelerin çocuklarını girişimcilik konusunda destekliklerini öğrendiklerinde çocuklarına engel olmamaya hatta destek olmaya başlayabilirler. Aynı şekilde öğrenciler diğer ailelerin çocuklarına destek olduklarını öğrendiklerinde ailelerine girişimci olma istekliliklerini açıklama konusunda daha fazla özgüvene sahip olabilirler. Algılanan sosyal destek arttıkça girişimcilik niyeti artmaktadır (Abebe, 2012: 18; Abebe, Gangadharan & Sutanonpaiboon, 2014: 76).

Algılanan sosyal statü girişimci olma niyetini etkilemektedir (Abebe, 2012: 18; Abebe, Gangadharan & Sutanonpaiboon, 2014: 76). Sosyal rol, belirli bir statüye ait uyulması gereken kurallardan kaynaklanan davranışları ifade etmektedir (Birkök, 2004: 2). Pazarlama alanında tüketicinin sosyal rollerini esnetmesi ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Toplumun kendilerinden beklentilerini bilen ancak bu rolleri bire bir uygulamayan kişilere rolünü esnetmiş tüketiciler denilir (Kahle, 1995: 66-67). Bu kavramın benzerine kariyer seçimi ile ilgili rollerin nasıl ve nereye kadar esnetildiğine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Öğrencilerin meslek ve kariyer seçimini ve girişimci olma niyetlerini nelerin etkilediğine yönelik literatürde çok sayıda çalışma mevcuttur. Meslek seçimi ile ilgili çalışmalar daha çok öğrencilerin (lisede okuyan öğrencilerle yapılmışsa) üniversitede hangi bölümleri seçecekleri veya (üniversitede okuyan öğrencilerle yapılmışsa) seçtikleri bölüm üzerine yapılmıştır. Kariyer seçimi ise öğrencinin üniversiteyi bitirdiğinde hangi işi yapacağına odaklanmaktadır. Öğrencilerin kendi işini kurması son yıllarda üzerinde durulan kariyer seçeneklerinden biridir. Bireyin kendi işini kurmak istemesine girişimcilik niyeti denilmektedir.

Ailenin bireyin girişimcilik niyetini etkileyip etkilemediğini araştıran çalışmalara literatürde sıklıkla rastlanmaktadır (Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014). Babasının eğitim durumu yüksek olan üniversite öğrencilerinin girişimci olma niyeti daha yüksek olduğunu (Arslan, 2002: 10) bulan çalışmalar olmakla birlikte babasının eğitim durumunun girişimciliği etkilemediğini bulan çalışmalar da vardır (Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014: 119-221). Girişimcilik niyetini aile geliri ile ilişkilendiren çalışmalar (Aslan, 2002: 10) olduğu gibi ilişkisiz bulan çalışmalar da (İrmiş & Barutçu, 2012: 22; Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014: 119-221) bulunmaktadır. Bu çalışmaların birbiri ile çelişkili sonuçlar vermesi örneklem seçimi, örnek büyüklüğü ve ölçek farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin ailede yetiştiriliş biçimleri, girişimci olma niyetini etkilemektedir. Öğrencinin aile kararlarına katılımı (Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014: 122) ve kendi kararlarını verme serbestisine sahip olması (İrmiş & Barutçu, 2012: 22) girişimcilik niyetini olumlu

etkilemektedir. Öğrencilerin girişimcilik niyetini etkileyen aile ile ilgili unsurlar sosyal sınıf (Keleş vd., 2012, 115) ve ebeveyn mesleği (Yılmaz & Günel, 2011: 14) olarak bulunmuştur.

Ailede girişimcinin bulunmasının girişimcilik niyetini olumlu etkilediğini bulan çalışmaların (Carr & Sequeira, 2007: 1095; İrmiş &Barutçu, 2012: 22; Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014: 118; Pablo-Lerchundi, Morales-Alonso & González-Tirados, 2015: 1648) yanı sıra etkilemediğini bulan çalışmalar da (Kalkan, 2011: 202) vardır. Babası girişimci olan öğrenciler ile babası girişimci olmayan öğrencilerin girişimcilik niyetleri arasında farklılık bulunmamıştır (Avşar, 2007: 64). Burada aile içerisindeki girişimcilerin sahip oldukları girişimlerin niteliklerinin önemli olabileceği düşünülmektedir. Yapılan bir çalışmada girişimcilerin yüzde 60'ı işsizlikten kaçan girişimci tipine daha yakın bulunmuştur (Karagöz, 2009: 158). Eğer ailedeki bireyler işsiz kalmamak için girişimci olmuşlarsa onları gözlemleyen öğrencilerin girişimci olmak yerine başka işler yapmak istemeleri beklenebilir.

Girişimcilikte genetik özelliklerin mi yoksa yetiştirilen çevrenin mi daha etkili olduğu literatürde cevap aranan önemli bir sorudur. İkizler üzerinde yapılan bir çalışma girişimciliğe genetik yatkınlığın olabileceğini göstermiştir (Nicolaou & Shane, 2010: 11). Bu konuda yapılan bir diğer çalışmada evlat edinme verileri kullanılmış ve girişimci ailelerin evlat edindiği kişilerin girişimci olma ihtimalinin, neredeyse girişimci ailelerin çocuklarının girişimci olma ihtimaline eşit olduğu bulunmuştur (Lindquist, Sol & Van Praag, 2015: 269).

Ailesinde veya yakın çevresinde iflas etmiş olan ve olmayan öğrenciler arasında kendi işini kurma niyetleri açısından farklılık bulunmamaktadır (Çelik, İnce & Bozyiğit, 2014: 119). Ancak ABD'de yapılan bir çalışmada girişimci aileye sahip olan kişilerden aile işi kötüye gidenlerin girişimci olma ihtimali, özellikle bireyler 18-21 yaşları arasında iken aile işi başarısızlığa uğramışsa etkisi daha fazla olmaktadır. Ancak başarısızlığa uğramış girişimcilerin çocuklarının girişimci olma ihtimali girişimci olmayan ebeveyne sahip olanlardan fazladır (Mungai & Velamuri, 2011: 350-352). Burada elbette başarısızlığın sonuçları ve başarısızlıktan sonra girişimciliğe devam edilip edilmediğine de sonraki araştırmalarda bakılması gerekmektedir.

Öğrencilerin girişimcilik niyetlerini belirleyen bir diğer unsur akranlarıdır (Falck, Heblich & Luedemann, 2012: 53). Bireylerin girişimci olmalarında akranları önemli rol oynamaktadır. Çalışma arkadaşları ve okul arkadaşlarında girişimci bulunması kişilerin girişimci olmalarının belirleyicisidir (Kacperczyk, 2013: 664).

Kendi işini kurmada kendine güvenme, aile ve çevre desteği, başarısızlık endişesinde kız ve erkek öğrenciler arasında farklılık bulunmazken, erkek öğrenciler kaynak bulma konusunda kızlardan daha olumlu düşünceye sahiptirler (Top, 2011: 282).

Kendi işini kurmak isteyen öğrenciler en çok gerekli sermayeyi bulamamaktan ve gerekli deneyime sahip olmadıklarından tereddütte olduklarını belirtmişlerdir (Kayalar & Ömürbek, 2007: 192). Benzer şekilde Akyüz vd. (2006: 242) öğrencilerin kurdukları işte başarılı olabilmelerinin en önemli unsurunun sermaye sahibi olmak olarak algıladıklarını bulmuşlardır. Öğrencilerin yüzde 70'i girişimci olmak için üniversite eğitimine ihtiyaç olmadığını düşünmektedir (Yılmaz & Günel, 2011: 13). Bu noktada öğrencilerin girişimcilikten ne anladıklarının yeniden sorgulanması gerekmektedir.

## 3. Araştırmanın Metodolojisi

### 3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırları

Araştırma, Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü 4. sınıf öğrencilerinden mezun olma durumunda bulunan 71 öğrencinin tamamına uygulanmıştır. Araştırma kapsamında nitel veri toplama yöntemi olan gösterim tekniklerden (projective method) durum tamamlama yöntemine göre hazırlanmış soru formları ile veri toplanmıştır. Projektif teknikler cevaplayıcıların bilinçaltı güdülerini, inançlarını, tutumlarını ve duygularını yansıtmak için düzenlenmiş dolaylı sorgulama yöntemidir (Nakip, 2003: 76). Burada cevaplayıcılar, yalnızca çevrelerindeki insanların düşüncelerini değil aynı zamanda kendi düşüncelerini de belirtmiş olurlar. Araştırma açık uçlu soruların analizini gerektirdiği için örneklem büyüklüğü nicel araştırmalar gibi tüm üniversite öğrencilerini ya da tüm işletme öğrencilerini temsil kabiliyetinde değildir. Ancak bir nitel araştırmaya göre oldukça yüksek örneklem büyüklüğüne sahiptir. Bu çalışmanın sonuçları diğer bölümlere ve diğer üniversitelere yaygınlaştırılamaz ancak öğrencilerin konu ile ilgili görüşlerinin genel çerçevesini sunabilir. Öğrencilere anne, baba, kardeş ve arkadaşlarına kendi işlerini kurmak istediğinde onların ne cevap verecekleri sorulmuştur. Soru formunda verilen durumlar aşağıda belirtildiği gibidir.

**Tablo 1: Soru Formu**

| |
|---|
| Sen: Kendi işimi kurmak istiyorum.<br>Annen: |
| Sen: Kendi işimi kurmak istiyorum.<br>Baban: |
| Sen: Kendi işimi kurmak istiyorum.<br>Kardeşin: |
| Sen: Kendi işimi kurmak istiyorum.<br>Arkadaşın: |

### 3.2. Bulgular

Araştırmaya 26'sı erkek, 45'i kız olmak üzere toplam 71 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların her birine K1-K71 arasında kod verilmiştir. Öğrencilere annelerine, babalarına, kardeşlerine ve arkadaşlarına kendi işlerini kurmak istediklerini söylediklerinde onların ne cevap verileceği sorulmuştur.

#### 3.2.1. Öğrencilerin Kendi İşlerini Kurmaları Üzerine Annelerinin Düşüncelerini Algılamaları

Katılımcılar, kendi işlerini kurmak istemeleri durumunda annelerinin maaşlı işlerde çalışmalarını isteyeceklerini düşünmektedirler. Onlara göre maaşlı işlerden özellikle devlet memurluğu annelerin en çok tercih ettiği seçenektir. Annelerinin bunu kendilerinden istemeleri ise çeşitli düzeylerde olabilmektedir. Maaşlı işleri teklif eden, maaşlı işlerin olumlu yanlarına vurgu yapan, kendi işini kurmanın olumsuz yanlarına vurgu yapan, maaşlı işlerde çalışmayı

emreden anneler olacağını belirtmişlerdir. Memurluk, düzenli bir hayat, tatil, garanti olarak görünürken kendi işini kurmak yüksek derecede sorumluluk, kendine güven, problemlerle mücadele, risk, tecrübe, sermaye ihtiyacı, düzensiz bir yaşam ile ilişkilendirilmiştir.

"Olmaz sen memur olmalısın. Düzenli bir hayatın olmalı kendi işini kurma sorumluluğunu sen üstlenemezsin" K34

"Kendi işini kurmanı istemiyorum. Memur olmanı istiyorum." K22

"Memur ol …geri kalan ömrünü vergi, işçi, iş vb. problemlerle uğraşma" K54

"Olmaz öyle şey, devlete girmen gerek, hem maaşı, tatili vs. her şeyi belli. Gül gibi iş. Paran mı var kendi işini kuracaksın." K4

"Kendine güveniyor musun? Daha önce tecrüben yok sermaye yok boş ver kızım memur ol sen." K24

"Oğlum önce devlet memuru ol. Sonra ne iş yapacaksan yap." K10

"Kızım kendi işini kurarsın ama batma riskin var. En iyisi devlet kapısı. Benim düşüncem böyle yine de en doğru kararı sen verirsin. Hep yanındayım." K14

Annelerin sermaye ve sermayenin nasıl temin edileceği ile ilgili sorular sorması öğrenciler tarafından beklenmektedir. Sermaye ile ilgili soruları genelde olumsuz sorular takip etmektedir. İşin başarısız olması durumu hatırlatılmakta, sermayenin aile bütçesinden karşılanmasının önü kesilmeye çalışılmakta veya yardımcı olunmayacağı net bir şekilde belirtilmektedir. Bazı öğrenciler annelerinin sermayenin bulunması durumunda iş kurmalarına karşı çıkmayacaklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin bir kısmı annelerinin kurulmak istenen işle ilgili ayrıntıları merak edeceklerini, ancak çoğunluk ise işle ilgili hiçbir şey sormadan karşı çıkacaklarını düşünmektedirler.

"Oğlum ne işi olacak, iyice araştırdın mı paran pulun var mı" K9

"Paran varsa sıkıntı yok. Benim yardım etmeyeceğimi zaten biliyorsun benden ne bekliyorsun?" K21

"Neden uğraşıyorsun böyle işlerle sermayeyi nerden bulacaksın biz çok mu zenginiz?" K38

"Hangi sektörde olmak istiyorsun. Hangi parayla açacaksın. Beceremezsen ne olacak." K11

"…İyi kur kurabiliyorsan batıp yine bana gelmede sonra. Kaç yıldır ben bakıyorum az da olsa siz bakın bana." K20

"Parayı nereden alacaksın, babandan aldıkların yeter gir devlet işine rahat edersin." K49

Öğrenciler annelerinden ailenin eskiden kurdukları fakat devam ettiremedikleri girişimleri, öğrencinin kendi işini kurma fikrinden vazgeçirmek için kullanacaklarını beklemektedirler. Belirsizlik ve risklerden uzaklaştırarak onları düzenli gelire yönlendirmektedirler.

"Baban kendi işini yapıyordu milletten alacaklarını alamadı battı. Sende mi aynı duruma düşeceksin. Gir bir işe maaşını bil çalış." K26

"…baban gibi sen de batacak mısın?" K55

"Oğlum bizde daha önce ticaret yaptık battık. Sen devlet memuru olacaksın." K62

Öğrenciler, anneleri tarafından tecrübesiz görüldükleri için kendi işlerini kurmalarına karşı çıkılacağını beklemektedirler. Öğrencilerin bazıları annelerinin iş kurulumunu erteletmeye çalışacaklarını, bazıları ise işe tamamen karşı olacaklarını belirtmişlerdir. Bir diğer argüman ise öğrencinin girişimcilik becerileri ve yeteneklerine sahip olmadıklarıdır. Bu durumda işin kurulumu ertelenmeye değil tamamen iptal edilmeye çalışılmaktadır.

"…daha yeni mezunsun tecrübesizsin iş kuramazsın" K53

"Önce bir yere gir çalış tecrübe kazan, ondan sonra belli bir zaman sonra kendi işini kurarsın Allah nasip ederse [gülücük işareti]" K28

"Bir gün neden olmasın." K37

"Kendi işini kurmak için sende o kadar cesaret olduğunu girişkenlik olduğunu düşünmüyorum." K18

Karşı anneler olduğu gibi destek olması beklenen anneler de bulunmaktadır. Öğrenci, kendi işini kurmak isteyen annesinin bunu kendi başaramamış olmasına rağmen çocuğuna bu desteği vereceğini düşünmektedir.

"Her zaman destekçinim biliyorsun. Ama ne üzerine, hangi sektörde olacağını bilmek isterim." K40

"…Senin her zaman destekçin olurum. Çünkü bende her zaman kendi işimin patronu olmak istedim." K35

"Kızım sen yapmak istediğin işi belirle biz ailen olarak senin arkanda olmakla yükümlüyüz" K68

Öğrenciler iş kurma isteklerini annelerinin kabullenip onlara manevi destekte bulunacaklarını beklemişlerdir.

"Allah hayırlı mübarek etsin" K43

"Tamam oğlum, sen bilirsin, Allah yolunu açık etsin. Allah yar ve yardımcın olsun." K44

Öğrenciler, annelerinin diğer aile bireylerinin görüşlerini almalarını isteyeceklerini beklemektedirler.

"…bi de abinlere danış istersen." K64

"... Peki babana da danıştın mı?" K57

Öğrenciler kendi işlerini kurmak için annelerinin üniversite eğitimine ihtiyaç olmadığını düşünmektedirler.

"…kendi işini bu kadar okumadan da yapabilirdin." K52

Öğrenciler, kendi işini kurmak istemelerinin annelerinde evlenme ve çocuk sahibi olmayı geciktirebilme endişesi oluşturabileceğini düşünmektedirler.

"Kendi işini kuracağına kızım git yuvanı kur. Hayattayken torunlarımı görmek istiyorum" K19

Kariyer tercihinde annesinin endişesinin mutluluk olduğunu düşünen öğrenciler de bulunmaktadır.

"Nasıl bir şey yapacaksın mutlu olacak mısın?" K16

Öncesinde kuşkulu sorular sormasına rağmen annesinin denemeyi cesaretlendireceğini düşünende vardır.

"Yapabileceğinden eminsin değil mi? İyi düşündün mü? Dene bakalım olmazsa sonunda ölüm yok." K70

### 3.2.2. Öğrencilerin Kendi İşlerini Kurmaları Üzerine Babalarının Düşüncelerini Algılamaları

Öğrenciler kendi işlerini kurmaları üzerine babalarının çoğunlukla sermaye hakkında fikir beyan edeceklerini algılamaktadırlar. Öğrenciler çoğunlukla, babalarının sermaye konusunda kendilerine yardım etmeyeceklerini beklemektedirler. Babalarının sermayeyi bulma şartı ile iş kurmalarını destekleyeceğini düşünmektedirler. Maddi olarak babasının kendisine yardım edeceğini bekleyen öğrenciler, işin yapılabilirliğinin araştırılması gerektiğini düşünmektedirler.

"Bana deden yardım etmedi, para istiyorsan eğer kendin çalış biriktir ne iş kuruyorsan kur ondan sonra" K71

"…paran varsa kur. Ha diyorsan ki param yok. İşte o zaman devletten başka şansın yok…" K4

"Paran var galiba? Aç bakalım." K13

"…parayı nereden bulacaz… devlet işi iyidir. En azından tatillerin var, geliş gidiş saatin belli. Her şeyi kendi kafana göre ayarlama. Mantıklı düşün." K7

"Kızım benim sana vereceğim bir sermayem yok. Eğer ben hallederim diyorsan eğer ben senin yanındayım. Maddi olarak destek olamasam da manevi olarak seni her zaman desteklerim." K19

"Sermayeyi nasıl halledeceksin, benim yardımcı olabileceğim miktar belli. İyi araştıralım yanındayım." K29

"…istersen bankadan kredi çekebilirim senin için" K1

Öğrenciler, anneleri gibi babalarının kendi işini kurmak ile maaşlı işleri karşılaştıracaklarını düşünmektedirler.

"… Garanti bir iş baksaydın önce." K70

"Sigortalı bir işe girmen daha iyi olur. Riske girme." K51

"Kızım düzenli maaşın olsun önünü gör. Farz varken sünnete niyetlenme." K39

Öğrenciler, maaşlı işlerle karşılaştırdığında babalarının çoğunluğunun maaşlı işleri önereceklerini düşünmeleriyle beraber bazıları ise kendi işini kurmayı destekleyeceğini öngörmektedir. Babasının kendi işini kurmasını destekleyeceğini düşünen öğrenciler, devlet kadrolarına atanmanın zor olduğunun babalarının da farkında olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bir baba ise memurluktaki monotonlaşmaya vurgu yapmıştır.

"KPSS ile atanmak zor. İş fikri bulup kendi işini kurabilirsin" K22

"Kur kızım devletten (kadrolarından) hayır yok zaten." K14

"Bence doğru kararı verdin. Kimse çalıştın, çalışmadın diye laf etmez. Memur olacaksın kazanç belli ve hayat bir şekilde monotonlaşıyor. Ama kendi işini kurduğunda hayatta gayen olacak." K33

Öğrenciler, babalarının iş hakkında detaylı sorular soracaklarına ve işin yapılabilirliğinin iyi araştırılması gerektiği hakkında tavsiyeler vereceklerini düşünmektedirler.

"Ne işi kurmak istiyorsun ve nerde nasıl bir iş yapmak istiyorsun? K43

"…işi iyi seçmen, o piyasayı iyi analiz etmen gerekli" K2

Öğrenciler, babalarının iş kurmayla ilgili zorluklardan bahsedeceklerini düşünmektedirler. Babalarının iş kurmayı diğer işlerde çalışmaktan daha zor olarak algıladıklarını düşünmektedirler. Babalarının işin zorluklarını yenmek için tavsiyelerde bulunacağını düşünen öğrenciler de bulunmaktadır.

"Oğlum vergisi, kirası ve kalifiye işçi bulmak kolay değil. Nasıl altından kalkacaksın?" K56

"…Keşke bunu yapmak söylemek kadar kolay olsa…" K31

"… Kişinin kendi işinde yaşayacağı stresin sana zarar vereceğini düşünüyorum…" K35

"...Kızım sen hiç para kazandın mı… para kazanmanın ne olduğunu öğren para kazan öyle gel…"K23

"Sen bilirsin oğlum, ben hep elektrik işi yaptım o yüzden başka işlerden anlamam. Ama ticarette nakit para ile çalışmak güzeldir. Yeterli çalışmaları yaptıysan ben hep destek olurum sana." K65

"Oğlum sen bilirsin fakat ticaret zor iştir, bunun üstesinden gelebileceksen işini kur. Allah yardımcın olsun." K44

Babası esnaflık yapan öğrenciler de babalarının iş kurmaya karşı olduklarını düşünmektedirler. Öğrencilerden ilki babasının yeni iş kurulacağına kendi işini devam ettirmesi gerektiğini, ikincisi ise kendi işini kurmaya tamamen karşı olduğunu düşünmektedir. Babası memur olan öğrenciler baba mesleğinin devam ettirilmesi konusunda motive edileceklerini düşünmektedirler.

"…var işte elimizde kendi işimiz. Otur çalış kendi paranı kazan." K9

"Hayırdır ne kuracan. Esnaf bitti oğlum bitti. Kira filan olursa bide altından kalkamazsın. Bak bende esnaflık yaptım. Eskidenmiş esnaflık." K66

"…sen memur çocuğusun sen de memur ol." K49

Öğrenciler, babalarının iş kurmak için üniversite eğitimine ihtiyaç duymadığını aşağıdaki sözlerle ifade etmişlerdir.

"…Ben seni 7 yıl boyunca işini kur diye okutmadım" K52

"…Ben zaten kendi işimi yapıyorum ve yaptığım iş itibarıyla piyasa şartları ortada. Madem… kendi işini yapacaktın neden 5 yıl üniversitede okudun be vicdansız [gülücük işareti]" K55

Öğrenciler, babalarının kendilerine destek olacağını düşünmektedirler. Babalar desteği çeşitli sebeplerden dolayı verebilmektedirler. Babasının ulaşamadığı bir nesneye ulaşma yolu olarak işin kurulması gerektiği algısına sahip olanlar da vardır.

"Hayatını sen kontrol ediyorsun ben de üstüme düşeni yaparım." K37

"…Tamam birlikte kuralım" K28

"Yardım edebileceğim bir şey var mı?" K40

"O kızım ben arkandayım beni de kurtarırsın, araba da alırız." K41

Babasının fikri beğenmeyeceğini, sonuç olarak eleştiriyi fikrine değil kendi kişiliğine getireceğini düşünen öğrenci de bulunmaktadır.

"Oğlum senden adam olmaz…"K45

### 3.2.3. Öğrencilerin Kendi İşlerini Kurmaları Üzerine Kardeşlerinin Düşüncelerini Algılamaları

Öğrenciler kendi işlerini kurmayla ilgili kardeşlerinin ortak olmayı veya birlikte çalışmayı isteyeceğini düşünmektedirler. Kardeşlerinin birlikte çalışma isteklerinin anne-babalarına göre daha fazla olacağı öngörülmektedir. Kardeş özellikle küçük olduğunda iş kurma ile ilgili daha olumlu ve zenginlik beklentisinde olacaklarını düşünmektedirler.

"O(oo!) abla beni de yanına alırsın artık. Ortak oluruz…"K4

"O(oo) süper abi, beni alırsın işe demi?" K44

"Abla ben de senin yanında çalışırım bak." K16

"Ortak olalım köşeyi döneriz." K49

"Ağabey benide yanına ortak alır mısın okul bitince." K71

"Vay ortağım benim ha ona göre." K61

"Birlikte iş kuralım. Hangi sektörde kuracağımıza karar verelim." K22

"Seni desteklerim ama … kardan pay alırım." K38

Öğrenci, ablasının eşinin ortak olmasını isteyeceğini düşünmektedir.

"Eniştenle beraber kurun … tek girme" K56

Bir öğrencinin ise kardeşi ile öncesinde bir iş kurmayı planladıkları anlaşılmaktadır.

"…Hani beraber kurmayacak mıydık kendi işimizi?" K64

Kendisine iş konusunda güven duymadığını düşündüğü kardeşinin bile kendisiyle ortak olmak istediğini düşünmektedir.

"Sen bu rahatlıkla hiçbir yerde çalışamazsın da, iş de kuramazsın. Benide ortak edeceksen destekçin olurum [gülücük işareti]" K28

Yardım etmesi karşılığında kardeşlerinin herhangi bir şey istemeyeceğini düşünen öğrenciler bulunmaktadır.

"Ne işi kuracaksın kardeşim. Ben de boş zamanlarda sana yardımcı olayım mı?" K60

"…iyi olur. Bende yardıma gelirim yanına…" K10

Öğrencilerin önemli bir kısmı kardeşlerinin iş kurmasını onlara fayda sağlaması koşuluyla onaylayacaklarını düşünmektedirler. Bu faydalar daha fazla harçlık, okul masraflarının karşılanması, sık kullandığı (veya kullanmak istediği) ürün ve hizmetlerin bedava karşılanması olabileceğini düşünmektedirler.

"Abla bana fayda sağlayacaksa gir bu işe yoksa hiç uğraşma." K29

"Harçlığıma zam isterim" K40

"Abla bundan sonraki masraflarım senden, özel üniversiteye de gönderirsin artık." K41

"Abla kuaför falan yada benim işime yarayacak bi iş kur da işime gelsin…" K68

Öğrenciler kardeşlerinin anne-babaları kadar yüksek oranda olmasa da maaşlı iş önerisinde bulunacaklarını düşünmektedirler.

"…ne diye sıkıntıyla stresle uğraşacaksın. Gir bir bankaya veya devlet memuru ol bak keyfine." K26

"…Gel benim gibi özel şirkette çalış" K62

Kardeşlerinin kurulacak sektörü iyi araştırmaları ve iş planını sağlam bir zemine oturtmalarını isteyeceklerini düşünmektedirler.

"…destek olurum. Ama benim karşıma cidden istediğin ve seveceğin bir işle ve mantıklı bir seçenekle gel." K18

"Hangi işi kurmak istiyorsan o sektörü iyi araştır." K8

Kardeşlerinin işin zorluklarını vurgulayacaklarını düşünmektedirler.

"Gerçekten mi? Zor değil mi…" K3

"Öyle senin düşündüğün gibi kolay olmuyor öyle. Ama genede araştırırız." K46

Kardeşinin iş kurmayı kolay bulduğunu düşünen öğrenci de bulunmaktadır.

"Oh kebap yattığın yerden para kazan. Bizi de görürsün artık abi" K11

Bazıları ise kardeşlerinin kendilerine güvenmeyeceklerini, işi batıracaklarını, tecrübesiz olduklarını belirteceğini düşünmektedir. Hatta biraz da alay edileceklerini düşünmektedirler.

"He canım he." K31

"Abla saçmalama başka işin mi yok" K50

"…kendi işini yürütemezsin batırırsın" K34

"Ya baba bu ne diyor ya. Bu anca para yiyor bir kazansında görelim, iki günde batırır [gülücük işareti]" K39

"Abi sen yaş olarak daha küçüksün. Kendi işini kurabilecek misin peki. Bunun için yeterince bilgiye sahip misin." K45

Öğrenci kardeşinin çalışma konusunda kendisinden herhangi bir beklenti içerisinde olmadığını ve sitemkar olarak bunu belirteceğini düşünmektedir

"…sen zaten çalış desek de çalışmazsın ne yaparsan yap." K67

Öğrenci kardeşinin kendisine güvendiğini ve destekleyeceğini ancak uyarılarda da bulunabileceğini düşünmektedir.

"Yap kardeşim. Ben seni yüksek yerlerde göreceğime eminim. Helal yoldan şaşma yeter." K69

Kardeşi, öğrencinin isteğini yapması gerektiğini düşünmektedir.

"Böyle bir işte çalışmak istiyorsan yapmalısın" K30

Anne ve babalarda olduğu gibi kardeşlerinin gözünde de iş kurmanın üniversite eğitimini gerektirmediğini düşünen öğrenci bulunmaktadır.

"Bunca yıl üniversite okudun. Esnaf olmak için mi okudun?" K43

Kardeşlerinin sermaye sorununa değinecekleri ve işi batırmasından endişe duyacaklarını düşünmektedirler.

"Abla yeterli paramız yok" K15

"İmkansız diye bir şey yok yapabilirsin. Parayı nerden bulucan?" K5

"Ne işi, bu işte kaybetmiş olsan ne kadar kaybedersin…"K9

### 3.2.4. Öğrencilerin Kendi İşlerini Kurmaları Üzerine Arkadaşlarının Düşüncelerini Algılamaları

Öğrenciler, arkadaşlarının kendileri ile ortak olmayı isteyeceklerini düşünmektedirler. Bunun için işin öncelikle yapılabilir ve karlı olup olmadığını anlamaya çalışacaklarını beklemektedirler. Arkadaşlarından iş önerisi getirecek olanlar da bulunmaktadır.

"Kardeşim işin detaylı fizibilitesini çıkardıktan sonra, akla mantığa yatar bir işse ben de varım. Beraber ortak bir iş kurarız…" K2

"Kanka beraber açalım bir cafe. Yürür gideriz" K7

"Bu iş nasıl karlı mı, ortak olabilir miyim?" K19

"…fikir sıcaksa maddi yardımla ortak olabilirim." K21

"Ben de kendi işimi kurmak istiyorum. Birlikte kuralım." K22

Arkadaşlarının iş bulma kaygısında olduklarını ve işsiz olmaları durumunda kendisiyle çalışacaklarını belirtmişlerdir.

"…iş bulamazsam geliyim" K20

Arkadaşlarının yalnızca iş başarılı olduğunda arkalarında duracağını düşünenler de bulunmaktadır.

"Yap kardeşim yap, karı bize zararı sana nasıl olsa" K11

"Kur da beni de kurtar. Ama batırırsan seni tanımam [gülücük işareti]" K39

Öğrencinin arkadaşı ile daha öncesinde ortak iş kurmayı düşündükleri anlaşılmaktadır.

"Şu beraber hayalini kurduğumuz işi mi?" K9

Aile üyeleri kadar olmasa da arkadaşların da sermaye sorununa değinmeleri beklenmektedir.

"Kendi imkanların var çalışma alanında bunun için paraya ihtiyaç var nereden bulacaksın nasıl yapacaksın?" K3

Arkadaşlarının kendilerine güvendiklerini ve iş kurmaya uygun kişisel özelliklerini vurgulayacaklarını düşünmektedirler.

"Sen kesin yaparsın" K5

"Kardeşim ben sana ne işi diye sormayacağım, kardeşin biliyor ki senin yaş tahtaya basmayacağını" K10

"Arkadaşım daha önce yaptın. Artık tecrübelisin yeni bir işi daha güzel bir şekilde yapacağına inanıyorum." K42

"…sen kesinlikle yapabilirsin. Girişimci ruhun, sempatik oluşun ve konuşmayı seviyor olman güler yüzünle birleştiğinde başarabilirsin" K36

"…sen özgüveni yerinde, atik, dışa açık, girişimci bir adamsın. Eğer işini kurarsan ilerleme kaydedersin. Rahat adamsın, gamsızsın, hayat umrunda değil riske girersin." K45

Arkadaşlarının kendilerine güvenmeyeceğini düşünen öğrenciler de bulunmaktadır.

"Bence sen bu işi yapamazsın" K17

"Nasıl bir iş düşünüyorsun. O nerden çıktı? Sen bilirsin ama seni tanıyorum sen yapamazsın. Bi anlık hevesle olacak iş değil." K18

Öğrenciler arkadaşları tarafından onaylanacaklarını, işin rahat olduğunu ve işte başkalarına bağımlı olmamalarının önemli bir avantaj olduğunu belirteceklerini düşünmektedirler.

"Çok doğru bir seçim. Kendini kendi işinde rahat bir şekilde, o işin patronu olarak görmen…" K15

Arkadaşlarının iş kurmayı maaşlı işlerle karşılaştıracaklarını düşünmektedirler. Çoğunlukla devlet memurluğu seçeneğinin tercih edilmesi gerektiğini tavsiye edeceklerini düşünmektedirler. Bunu emir kipinde söyleyecekleri gibi, devlet memurluğunun alt dalları hakkında da detay verebileceklerini beklemektedirler.

"Kanka en iyisi devlet… ama polis olma… rahatına bak." K54

"Git memur ol" K33

Öğrencilerden biri arkadaşının maaşlı işi kendisi için uygun bulmayacağını düşünmektedir.

"Eğer kafanda oturtursan ve fırsatlar elverirse en iyisi. Özel sektör insanı çok yoruyor. Devlette bize göre değil" K63

Arkadaşının çalışmayla ilgili planlarını ertelemeyi önereceğini düşünmektedir.

"Boşver bu işleri, gel yurt dışında dil eğitimine gidelim." K49

İş için arkadaşının öğrencinin ne kadar hazır olduğunu sorgulayacağını düşünmektedir.

"…Sen ne kadar hazırsın?"K53

"Bu fikri yaparken, beyin fırtınası yaptın mı, piyasa araştırması yaptın mı, bir iş planı hazırlayıp bu işe ne kadar maliyetle gireceğini hesapladın mı?" K38

Arkadaşının mutlaka sevdiği işi yapmasını öğütleyeceğini ve bu işi yaparken risklerden korkmaması gerektiğini belirteceğini düşünmektedir.

"…Nolursa olsun sevdiğin işi yap ve risklerden korkma." K70

## 4. Sonuç

Verilmek istenen kararla ilgili sosyal çevrenin düşünceleri bireyin kararlarında önemli bir belirleyicidir. Bireyler çoğu zaman sosyal çevrenin kendinden beklentilerini tam olarak bilmezler. Bu durumda tahminde bulunarak kararlarını verirler. Bu durumda sosyal çevrenin beklentisi kadar birey tarafından sosyal beklentinin ne olduğuna yönelik algısı da önemli olur. Bu çalışmada iş kurmaları durumunda aile bireyleri ve arkadaşlarının verecekleri tepki ile ilgili algılarını ölçmek için durum tamamlama yöntemine göre dört açık uçlu soru mezuniyet aşamasındaki 71 işletme bölümü öğrencisine sorulmuştur. Sorular, annelerine, babalarına, kardeşlerine ve arkadaşlarına yönelik algıları olmak üzere ayrı ayrı analize tabi tutulmuştur.

Öğrenciler annelerine kendi işlerini kurmak istediklerini söylemeleri durumunda annelerinin kendilerine yüksek oranlarda itiraz edeceklerini düşünmektedir. Annelerinin memurluğu tavsiye ederken, düzenli bir hayat, tatil, garantili bir işle özdeşleştirmelerini beklemektedir. Kendi işlerini kurmayı anneleri, problemlerle mücadele, risk, tecrübe ve sermaye ihtiyacı, düzensiz yaşamla ilişkilendireceklerini beklemektedir. Annelerin özellikle sermaye ihtiyacının aile bütçesinden karşılanmasına itirazları olacağını düşünmektedir. Ayrıca öğrenciler, annelerinin kendi işlerini kurmaktan vazgeçirmek için geçmişteki başarısız girişimleri örnek göstermeleri ve öğrencilerin tecrübesizliklerini vurgulamalarını beklemektedir. Ancak öğrencilerin bir kısmı annelerinin kendilerine destek olacaklarını ve çok az bir kısmı ise risk almaya cesaretlendireceğini düşünmektedir.

Öğrenciler babalarının iş hakkında detaylı sorular soracaklarını düşünmektedir. Öğrenciler babalarının kendi işlerini kurmayla ilgili en çok itirazı sermaye konusunda yapacaklarını, sermaye sorununu çözmeleri halinde itirazlarının azalacağını düşünmektedir. Babalarının kendilerini iş kurmanın zorluklarından ve risklerinden uzaklaştırmak isteyeceklerini ve düzenli bir yaşam için maaşlı işler önereceklerini düşünmektedir. Ayrıca babalarının iş kurmak için üniversite eğitimine ihtiyaç olmadığını söyleyeceklerini beklemektedir. Az sayıda öğrenci ise babalarının memur olarak atanmanın zorlukları ve memurluğun monotonlaştırması dolayısıyla iş kurmalarını destekleyeceklerini düşünmektedir.

Öğrenciler özellikle küçük kardeşlerinin iş kurmalarını destekleyeceğini ve kendileriyle ortak olmak isteyeceklerini düşünmektedir. Kardeşlerin iş kurmaya yaklaşımları olumlu olmakla beraber iş kurmakla ilgili gerçekçi olmayan beklentilere girebilmektedir. Kardeşlerinin kendi menfaatleri (harçlık artışı, özel okulda okumak vb.) için kendini destekleyeceğini düşünen öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Kendinden büyük olan kardeşlerin tepkisi ise anne ve babaların tepkisiyle daha fazla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilere arkadaşlarıyla ilgili bir kısıt verilmediğinden daha çok kendilerini onaylayacaklarını düşündükleri arkadaşlarını seçtikleri görülmektedir. Bazı öğrencilerin öncesinde arkadaşları iş kurmayı planladıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin, iş bulamama korkusu yaşadıkları, işin başarısı durumunda arkadaşlarının yanında olacağını ancak başarısızlığı durumunda arkadaşlarından destek alamayacaklarını düşünmektedirler.

Öğrenciler kendi işlerini kurmalarına en çok annelerinin karşı çıkacağını ve en çok arkadaşlarının destek olacağını algılamaktadır. Öğrenciler iş kurmanın riskleri, sermaye ve tecrübe eksikleri dolayısıyla iş kurulmasına sosyal çevresinin karşı çıktığını düşünmektedir.

Öğrencilerin çok azı risk almak konusunda cesaretlendirildiğini düşünmektedir. Sermaye konusunda ise ailenin birikimlerinin kullanılmasına aile bireyleri tarafından itiraz geleceği, iş kurmak istiyorsa gerekli sermayeyi kendisinin kazanması gerektiği görüşündedir. İş kurmak istemeleri durumunda öğrencilerin bazıları aile bireylerinin işin detaylarını öğrenmeden kendilerine itiraz edeceklerini beklemektedir. Öğrenciler deneyimsizlikleri dolayısıyla kendilerine güvenilmediğini düşünmektedir.

Öğrencilerin en çok kaygı duydukları konular, sermaye temini ve deneyim eksikliği sebebiyle kendilerine güvenilmeme endişesi olmuştur. Bu sonuç literatürle benzerdir (Kayalar & Ömürbek, 2007: 192; Akyüz vd., 2006: 242). Aynı şekilde girişimci olmak için üniversite eğitimine ihtiyaç olmadığını düşünen öğrencilerin varlığı da literatürle uyumludur (Yılmaz & Günel, 2011: 13). Öğrencilerin bazılarına kendileriyle ilgili kararların bırakılmadığı ve aile bireylerinin emir verici bir tonla kendisine hitap edeceklerini düşünen bireyler bulunmaktadır. Bu kişilerin girişimcilik niyeti göstermeleri çok kolay görülmemektedir (İrmiş & Barutçu, 2012: 22).

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde öğrencilerin girişimci olma niyetlerine yönelik sosyal baskıların azaltılabilmesi için öğrencilerin sermaye ve deneyim konularında daha az kaygılarının olması gerekir. Öğrencilerin tecrübe eksikliklerinin ve sermaye sorunlarının azaltılması için önlemler alınmalıdır. Bu sebeple üniversiteler öğrencilerinin sermaye sahibi olmadan iş kurabilmelerine fırsat veren devlet hibelerini, kuluçka merkezlerini, çekirdek yatırımları, girişimcilik hızlandırma programlarını, iş meleklerini öğrencilere tanıtmalıdır. Bunlardan faydalanmak isteyen öğrenciler için imkânlar sunabilmelidir. Üniversiteler bu faaliyetlerini yalnızca öğrencilerine değil aynı zamanda ailelerine de duyurmanın bir yolunu bulmalıdır. Öğrencilerin ve ailelerinin girişimden anladıklarının esnaflık olması dolayısıyla, öğrencilerin girişimcilik algılarının değiştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu konuda yüksek katma değerli işler ve onların uygulayıcılarının öğrenciler tarafından daha bilinir olmaları sağlanmalıdır. Bu konu pazarlama yaklaşımı ile ele alınarak doğru ve gerçekçi konumlandırma stratejileri ve halkla ilişkiler çalışmalarıyla desteklenmelidir.

## 5. Araştırmanın Kısıtları ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Bu çalışma iki önemli kısıt içermektedir. İlki sadece mezuniyet aşamasındaki işletme bölümü öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmada niteliksel veri toplama yöntemi kullanıldığı için tüm öğrencileri temsil kabiliyetinde değildir. Bu sebeple girişimci olması en muhtemel olan bölümlerden işletme bölümünde mezuniyet aşamasına gelmiş kişilere uygulanmıştır. İkincisi ise sosyal çevreden anne, baba, kardeş ve arkadaş harici kişiler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Çalışmanın verileri açık uçlu sorular vasıtasıyla toplandığından katılımcı sayısı ve soru sayısı az olmak durumda kalmıştır. Buradan elde edilen sonuçlarla ölçekler geliştirilerek daha geniş örneklemler üzerinde çalışılabilir. Araştırmaya öğrencileri etkilemesi muhtemel öğretim elemanları ve diğer akrabalar eklenebilir. Bundan sonraki çalışmaların iş kurma ihtimali yüksek olan diğer bölümleri de dâhil etmesi bölümler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarma anlamında yararlı olacaktır. Çalışmanın farklı üniversiteleri içermesi üniversiteler arasındaki farklılaşmayı ortaya koyacaktır. Ayrıca aynı öğrencilere üniversiteye giriş ve mezuniyette aynı çalışmanın yapılması üniversite eğitimi ile görüşlerinin nasıl değiştiğinin anlaşılması için faydalı olacaktır. Aynı zamanda sosyal çevrenin kendilerinden beklentilerini algılamaları ile

girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiye bakmak, öğrencilerin algılarını değiştirmek için yapılacak faaliyetlerin onların girişimci olma ihtimallerini ne derece etkileyeceğini görmek açısından faydalı olacaktır.

**Kaynakça**

Abebe, M. A. (2012). Social and institutional predictors of entrepreneurial career intention: evidence from Hispanic adults in the US. *Journal of Enterprising Culture*, 20(01), 1-23.

Abebe, M. A., Gangadharan, A., & Sutanonpaiboon, J. (2014). Perceived social support and social status as drivers of entrepreneurial career intentions between Caucasian and Mexican-American young adults. *Journal of Entrepreneurship Education*, 17(1), 63-82.

Akyüz, K. C., Gedik, T., Akyüz, İ., & Yıldırım, İ. (2006). Rize ilindeki lise ve üniversite öğrencilerinin girişimcilik yeteneklerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1) 233-246.

Arslan, K. (2002). Üniversiteli gençlerde mesleki tercihler ve girişimcilik eğilimleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 3(2), 1-11.

Arslantürk, Z., & Amman M. T. (2001). *Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 4. Baskı.

Avşar, M. (2007). Yüksek öğretimde öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin araştırılması, Çukurova Üniversitesi'nde bir uygulama. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Birkök, M. C. (2004). Sosyal rol ve iş bölümü. *International Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-10

Carr, J. C., & Sequeira, J. M. (2007). Prior family business exposure as intergenerational influence and entrepreneurial intent: A theory of planned behavior approach. *Journal of Business Research*, 60(10), 1090-1098.

Çelik, A., İnce, M., & Bozyiğit, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetlerini etkileyen ailesel faktörleri belirlemeye yönelik bir çalışma. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3), 113-124.

Çetinkaya Bozkurt, Ö. (2014). Planlanmış davranış teorisi çerçevesinde öğrencilerin girişimci olma niyetlerinin incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 27-47.

Duygulu, E. (2008). Algılanan kurumsal görünüm, proaktif kişilik özelliği ve iş kurma (girişimcilik) tutumu: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencileri üzerine bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(2), 95-120.

Ege Üniversitesi, (2013). *Ege Üniversitesi stratejik planı 2014-2018*. İzmir.

Engle, R. L., Dimitriadi, N., Gavidia, J. V., Schlaegel, C., Delanoe, S., Alvarado, I., & Wolff, B. (2010). Entrepreneurial intent: A twelve-country evaluation of Ajzen's model of planned behavior. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 16(1), 35-57.

Falck, O., Heblich, S., & Luedemann, E. (2012). Identity and entrepreneurship: Do school peers shape entrepreneurial intentions?. *Small Business Economics*, 39(1), 39-59.

Gaddam, S. (2008). Identifying the relayionship between behavioral motives and entrepreneurial ıntentions: An empirical study based participations of business management students. *The Icfaian Journal of Management Research*. 7(5), 35-55.

İrmiş, A., & Barutçu, E. (2012). Öğrencilerin kendilerini girişimci bir kişiliğe sahip görmelerini ve iş kurma niyetlerini etkileyen faktörler: Bir alan araştırması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 1-25.

İTÜ, (2011). *İstanbul Teknik Üniversitesi 2012-2016 stratejik plan*. İstanbul.

Kacperczyk, A. J. (2013). Social influence and entrepreneurship: The effect of university peers on entrepreneurial entry. *Organization Science*, 24(3), 664-683.

Kahle, L.R. (1995). Observations: Role-Relaxed consumers: A trend of the nineties. *Journal of Advertising Research,* 35, 66–71.

Kalkan, A. (2011). Kişisel tutum, öznel norm ve algılanan davranış kontrolünün girişimcilik niyeti üzerindeki etkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year*, 2(14), 189-206.

Karagöz, M. (2009). *Girişimcilik profili araştırması: Isparta İli örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kayalar, M., & Ömürbek, N. (2007). Girişimci adaylarının risk almaya yatkınlık özelliğinin cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 185-200.

Keleş, H. N., Özkan, T. K., Doğaner, M., & Altunoğlu, A. E. (2015). Önlisans öğrencilerinin girişimcilik düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 5(9), 107-118

Kibler, E., Kautonen, T., & Fink, M. (2014). Regional social legitimacy of entrepreneurship: Implications for entrepreneurial intention and start-up behaviour. *Regional Studies*, 48(6), 995-1015.

Kolvereid, L., & Isaksen, E. (2006). New business start-up and subsequent entry into self-employment. *Journal of Business Venturing*, 21(6), 866-885.

Kotler, P., & Lee, N. (2006). *Kurumsal sosyal sorumluluk*. (Çev. Sibel Kaçamak). İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.

Lindquist, M. J., Sol, J., & Van Praag, M. (2015). why do entrepreneurial parents have entrepreneurial children?. *Journal of Labor Economics*, 33(2), 269-296.

Mungai, E., & Velamuri, S. R. (2011). Parental entrepreneurial role model influence on male offspring: Is it always positive and when does it occur? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(2), 337-357

Nakip, M. (2003). *Pazarlama araştırmaları teknikler ve (SPSS destekli) uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Nicolaou, N., & Shane, S. (2010). Entrepreneurship and occupational choice: Genetic and environmental influences. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 76(1), 3-14.

Pablo-Lerchundi, I., Morales-Alonso, G., & González-Tirados, R. M. (2015). Influences of parental occupation on occupational choices and professional values. *Journal of Business Research*, 68(7), 1645-1649.

Siu, W. S., & Lo, E. S. C. (2013). Cultural contingency in the cognitive model of entrepreneurial intention. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(2), 147-173.

Tkachev, A., & Kolvereid, L. (1999). Self-employment intentions among Russian students. *Entrepreneurship & Regional Development*, 11(3), 269-280.

Top, S. (2011). MYO öğrencilerinin gelecekteki girişimcilik kariyer niyetlerinin planlı davranış modeli kapsamında değerlendirilmesi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(1), 269-289.

Yılmaz, B. S., & Günel, Ö. D. (2011). Üniversite eğitimi ve girişimcilik: Bireyleri girişimciliğe yönlendiren etkenler üzerine bir araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*. 26, 1-22.